

WAPIENIE LITOTAMNIOWE NA ANTYKLINIE CHEĆCIŃSKIEJ (UWAGI O ZASIĘGU TRANSGRESJI MORZA TORTOŃSKIEGO NA OBSZARZE ANTYKLINORIUM ŚWIĘTOKRZYSKIEGO)

UKD 561.782.13:551.243.32(438.132):551.35.061:551.782.1(438.13—191.2)

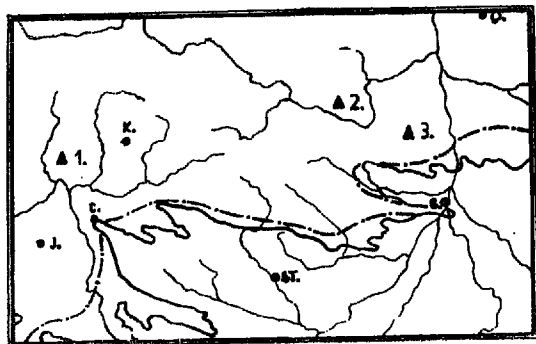
W trakcie kursu kartowania geologicznego studentów III roku Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego w lipcu 1971 r. w Chęcinach znaleziono w wykopie drogowym i w drobnym płacie o powierzchni zaledwie kilkuset metrów kwadratowych na polu, na południe od Polichna (północny stok Góry Sitki) (szkic, pkt. 1), kilkanaście silnie zwietrzałych brył wapieni litotamniowo-detrytycznych o średnicy do 35 cm. Bryły tych wapieni występują w odosobnionych ułamkach bezpośrednio na powierzchni i w zwietrzelinie piaskowców wapienistych ze spongiolitami keloweju i wapieni płytowych, gąbkowych dolnego oksfordu. Rzędna terenu w sąsiedztwie znaleziska wynosi 150÷155 m n.p.m.

Szczegółowsza analiza wykazała, że są to ułamki piaszczystego wapienia biodetrytycznego w mikrofaunie litotamniowej. W wapieniach tych występują masowo drobne kule litotamniowe i ich ułamki oraz pojedyncze szczątki małży (*Ostrea cf. digitalina* Du-

bois de Montpereux?, *Chlamys* sp.), ślimaków i serpul, a więc zespół organiczny typowy dla strefy litoralnej morza tortońskiego. Litofacjalnie badane okrucy zbliżają się do detrytycznych odmian wapieni litotamniowych dolnego tortonu okolic Chmielnika i Buska Zdroju, a jeszcze bardziej do piaszczystych wapieni litotamniowo-detrytycznych poziomu grabowieckiego górnego tortonu zachodniej krawędzi Wyżyny Lubelskiej (Kamienna Góra k. Szczecina).

Jak zawsze w przypadkach tego typu punktowych znalezisk wyłania się zagadnienie ich autochtoniczności. Wydaje się, że autochtoniczność badanych okruców wapiennych nowo odkrytego stanowiska morskich osadów trzeciorzędowych w Polichnie jest więcej niż prawdopodobna. Stan ich zachowania wyklucza antropogeniczny transport, a rozwój paleogeograficzny regionu świętokrzyskiego wyklucza pomioceńską ich redepozycję z południa na północ. Znalezisko to posiada więc poważne znaczenie naukowe. Dowodzi ono, że zalew morza tortońskiego sięgał znacznie bardziej na północ, w kierunku centrum antyklinorium świętokrzyskiego. Badane stanowisko znajduje się 18,4 km na NW od najbardziej na północno-zachód wysuniętego punktu dotychczasowej granicy zasięgu tortonu na południowym obrzeżeniu Gór Świętokrzyskich w okolicach Chomentowa.

Należy tu nadmienić, że nie jest to jedyne znalezisko morskich osadów trzeciorzędowych daleko poza granicami obecnego występowania zwartej pokrywy tych osadów w regionie świętokrzyskim, jak również daleko poza przypuszczalną granicą pierwotnego zasięgu tych osadów (ryc.) Na północno-wschodnim obrzeżeniu Gór Świętokrzyskich znane są autorowi 2 tego typu stanowiska występowania morskich osadów trzeciorzędowych związanych z ingresjami morza tortońskiego od strony zapadliska przedkarpackiego. Pierwsze z nich występuje w okolicach Wyszmontowa (ryc., pkt 3), gdzie w szczelnach i w studniach krasowych spotykano białe, gruboziarniste piaski kwarcowe z nieliczną, silnie obtoczoną fauną małży (*Ostrea* sp.), ślimaków (*Cerithium* sp., *Potamides* sp.) i serpul oraz ułamków litotamni. Litofacjalnie omawiane piaski zbliżają się do osadów dolnego sarmatu okolic Dwikoz. Omawiane stanowisko znajduje się ok. 13,0 km na NNW od północnej granicy zasięgu dolnego sarmatu w „zatoce Opatówki”, a 10 km na NW od najbliższej granicy występowania tortonu.

Szkic występowania nowych stanowisk osadów miocenu morskiego na tle dotychczasowych granic ich rozprzestrzenienia w regionie świętokrzyskim.

1 — granica obecnego rozprzestrzenienia morskiego miocenu, 2 — przypuszczalna granica pierwotnego rozprzestrzenienia miocenu morskiego wg B. Arenia (1957), 3 — nowe stanowiska miocenu morskiego: 1. Polichno k. Chęcin, 2. Koszary Denkowskie, 3. Wyszmontów; 4 — ważniejsze miejscowości: C. Chomentów, J. — Jędrzejów, K. — Kielce, O — Opole, S. — Sandomierz, St. Staszów.

Drugie stanowisko występuje w Koszarach Denkowskich (ryc., pkt 2), 14 km na N od najbliższej granicy występowania osadów dolnego tortonu w „zatoce Opatówki”. Znalezione tu wśród gruzów i rumoszków skrzemionkowanych wapieni dobrze zachowany okaz *Chlamys* cf. *multistriata* (Poli) oraz kilka fragmentów *Chlamys* sp., być może tego samego gatunku.

Tak więc i na północno-wschodnim obrzeżeniu Gór Świętokrzyskich, zasięg transgresji morza mioceńskiego sięgał znacznie bardziej na północ i przekroczył nawet nieznacznie dolinę Kamiennej.

Nie znamy dokładnie paleomorfologii regionu świętokrzyskiego w trzeciorzędzie i nie możemy od-

tworzyć w szczegółach dróg ingresji morskich w głąb antyklinorium. Nie ulega jednak wątpliwości, że ingresje te wykorzystywały depresje strukturalne podłoża synkliny i rowy tektoniczne — być może częściowo już przeobrażone w subsekwentne doliny rzeczne.

Podane fakty pozwalają mieć nadzieję, że w przyszłości możliwe będzie odkrycie dalszych tego typu stanowisk występowania mioceńskich osadów morskich poza granicami ich obecnego rozprzestrzenienia w obrębie antyklinorium świętokrzyskiego. Pozwoli to w przyszłości być może na wyznaczenie uściślonej pierwotnej granicy zasięgu tych osadów i rekonstrukcję paleogeografii regionu świętokrzyskiego w okresie miocen”